

Asia: VN/16835/2024

Lausuntopyyntö etukäteismaksusta tuomioistuimissa

Lausunnonantajan lausunto

Miten katsotte etukäteismaksun vaikuttavan asianosaisen harkintaan asiansa saattamisesta tuomioistuimen ratkaistavaksi?

Etukäteismaksu voi asettaa todellisia käytännön oikeusturvan esteitä esimerkiksi yksittäisille ihmisille tai freelancer-journalisteille. Se voisi rajoittaa ihmisten oikeusturvan toteutumista ja estää ihmisiä saamasta oikeutta. Se voisi myös rikkoa ihmisten yhdenvertaisuutta.

Kaikkia koskeva etukäteismaksu on kova keino, jos tarkoitus on puuttua sarjavalittajien toimintaan. Heidän toimintaansa on kyettävä puuttumaan muilla tavoin.

On huomionarvoista, että Helsingin hallinto-oikeus toteaa, että systeemi voisi jopa lisätä kansliahenkilökunnan tarvetta, kun maksuja pitää palautella. Rikos- ja oikeustoimittajat ovat voittaneet useita julkisuuskiistoja hallinto-oikeudessa. Kaikissa tällaisissa tapauksissa oikeudenkäyntimaksu olisi palautettava, jos se olisi peritty etukäteen. Se aiheuttaa valtavasti työtä.

On hieman outoa niputtaa tietopyynnöistä perittävät maksut yhteen oikeudenkäyntimaksujen kanssa. Julkisuuslain perusteella tehdyt maksut määräytyvät julkisuuslain 34 §:n mukaan, joten olisi erikoista, että tuomioistuimet perisivät tietopyynnöistä maksuja etukäteen, muut viranomaiset eivät.

Tietopyynnöistä perittävät maksut voivat (myös jälkikäteen perittyinä) vesittää perustuslaissa turvatus julkisuuden toteutumisen. Sen takia aikanaan säädettiin jälkijunassa julkisuuslain 34 §, jotta maksuilla ei tuhottaisi sitä kokonaan. Etukäteismaksu kiihdyttäisi kehitystä, mikä näköjään olisi tarkoituskin, ainakin tuomioistuinten kommenttien mukaan.

Lainsäädäntöteknisesti olisi outoa, että julkisuutta rajoittavia maksusäännöksiä tulisi muualle kuin julkisuuslakiin. Aikanaan oli tarkoitus, että kaikki julkisuutta rajoittavat säännökset kootaan julkisuuslakiin, jotta kokonaisuus on johdonmukainen ja helposti hahmotettava. Nyt ehdotetaan taas yhtä erillissäännöstä johonkin muuhun lakiin.

Julkisuuslain uudistuksessa ehdotetaan viranomaiselle mahdollisuutta kieltäytyä toteuttamasta kiusantekomielessä tehtyjä tietopyyntöjä. Onko tässä nyt päällekkäisyyttä niiden ”laajojen asiakirjapyyntöjen” kanssa, joihin nyt ehdotetaan etukäteismaksua? Olisi syytä odottaa, että saadaan julkisuuslain uudistus maaliin.

Julkisuuslaissa monet tietopyynnöt ovat maksuttomia, kuten esimerkiksi sähköisten, kokonaan julkisten asiakirjojen lähettäminen sähköpostilla. Ilmeisesti ongelmana ovat laajat asiakirjapyynnöt, joiden toteuttamisesta tuleva maksu tulee yllätyksenä pyytäjälle. Aika outoa, jos maksu tulee yllätyksenä, sillä maksusta pitää informoida tiedonpyytäjää etukäteen ja antaa jonkinlainen kustannusarvio.

Onko teillä muuta lausuttavaa?

Lainsäädäntöteknisesti olisi outoa, että julkisuutta rajoittavia maksusäännöksiä tulisi muualle kuin julkisuuslakiin. Aikanaan oli tarkoitus, että kaikki julkisuutta rajoittavat säännökset kootaan julkisuuslakiin, jotta kokonaisuus on johdonmukainen ja helposti hahmotettava. Nyt ehdotetaan taas yhtä erillissäännöstä johonkin muuhun lakiin.

Julkisuuslain uudistuksessa ehdotetaan viranomaiselle mahdollisuutta kieltäytyä toteuttamasta kiusantekomielessä tehtyjä tietopyyntöjä. Onko tässä nyt päällekkäisyyttä niiden ”laajojen asiakirjapyyntöjen” kanssa, joihin nyt ehdotetaan etukäteismaksua? Olisi syytä odottaa, että saadaan julkisuuslain uudistus maaliin.

Julkisuuslaissa monet tietopyynnöt ovat maksuttomia, kuten esimerkiksi sähköisten, kokonaan julkisten asiakirjojen lähettäminen sähköpostilla. Ilmeisesti ongelmana ovat laajat asiakirjapyynnöt, joiden toteuttamisesta tuleva maksu tulee yllätyksenä pyytäjälle. Aika outoa, jos maksu tulee yllätyksenä, sillä maksusta pitää informoida tiedonpyytäjää etukäteen ja antaa jonkinlainen kustannusarvio.

Palmén Tiia
Oikeustoimittajat ry